

LEIDŽIA ALPIO

LEIDŽIA LTSR NACIONALINIO PARKO DIREKCIJA

Leidžiamas nuo 1984 m.

1988 m. vasario mėn.

Pačiuose žuvingsiausiuose mūsų vandenye šeimininkauja Valstybinio žuvininkystės komiteto žuvininkystės ūkial. Be to, jie dar žvejoja kai kuriuose bendro naudojimo, nacionalinio parko, Valstybinio gamtos apsaugos komiteto rezervo, Medžiočių ir žvejų draugijos ežeruose.

Ežerai — ypatingos žvejybinės svarbos vandenys. Dabar verslininkai juose paguna apie 500 000 kilogramų žuvų, tačiau ežerų hektaro produktyvumas labai menkas — apie 13 kilogramų iš hektaro.

riai, karpiai, lynai, karosas, šamai, vėgėlės, peledės sudarė 39,4 proc. bendro laimikio, kai tuo tarpu iki 1980 metų — daugiau kaip 50 proc. laimikio. Kultūrinės ežerų laimikuose ima vyrauti aukšlės, tuo tarpu peledės, tos vertingos atvežtinės žuvys, 1969—1973 metais turejusios svarbią versline reikšmę, dabar jos visai neteko. Prieš keliolika metus peledės buvo intesviai veisiamos, i ežerus kasmet buvo paleidžiamos nuo 22 iki 56 milijonų lervučių, iki 460 tūkstančių šiumentukų ir vy-

nimu, apsauga rūpinamas prastai. Iš kultūrinų ežerų daugiau imama negu jiems gražinama. Juos besemdamis artėjam prie dugno...

Prastai šeimininkaujama ir nacionalinio parko ežeruose. Yra ežerų, kuriuose Ignalinos žuvininkystės ūkis žuvų nebeveisia dešimt ir daugiau metų — Pakaso ežere nuo 1971 metų, Alksnačio — nuo 1967 metų, Sakarvos — nuo 1970 metų. Po ilgos pertraukos 1986—1987 metais šiuose ežeruose įveista vėžiagyvių gamarių, mizidų, taip pat ir lydekalčių, bet labai nedaug. Bene bus išgaudintas naujas Valstybinio gamtos apsaugos komiteto įsakymas: tuose ežeruose, kuriuose žuvininkystės ūkial negausins žuvų ir ju maisto ištakliu, nebus leidžiama žvejoti verslininkams.

Nors jau buvo minėta, kad mūsų verslinės žuvivaisos mastai menki, bet dar reikia pabrėžti, kad menka ir ju kokybė. Argi galima pavadinti žuvivaisa keliolika paleistų vėžiagyvių į vieną hektarą arba kai 90 procentų visų paleistų žuvų sudarė lėvutės? Būtent tokis 1986 metų žuvivaisos darbų rezultatas.

Ištuštėjė ežerai — tai ne pastaruju metų pernelyg intensyvus ūkininkavimo pasiekės, o ilgametis „patyrimas“. Be abejio, respublikos Žuvininkystės komitetas stengiasi ištisytis seno vadovavimo stiliumi kladams. Tačiau norint tai padaryti greičiau, būtinos ištisies radikalios, moksliškai ir teoriškai pagrįstos priemonės.

Aldona BRUZINSKIENĖ

Respublikinės gamtos tyrimo laboratorijos ezerotyros skyriaus vedėja

resnio amžiaus žuvų. Kai kuriuose ežeruose būdavo paguna po 100 kilogramų ir daugiau peledžių iš hektaro. Dabar jų kada ne kada pasitaiko Sartu, Dringio, Arino, Metelio, Usių, Dūksto ežeruose.

Vis mažiau paguna lydekkų — pastaraisiais metais kultūrinuose ežeruose tik maždaug po 15 000 kilogramų, o iš viso — apie 20 000 kilogramų. Tuo tarpu meške riotojai kasmet paguna 60 000 kilogramų lydekkų, bet jie jas ir veisia daug intensyviau.

Dabartinio ūkininkavimo kultūrinuose ežeruose metodus dar negalima vadinti kultūriniais. Žvejojama intensyviai, daugiau kaip pusėje šiu ežerų ploto nebūtina laikytis žvejybos taisyklė, kitaip tariant — augink ir žvejok! Deja, žuvų ištakliaus gausi-

Svarbiausia — žuvivaisa

Prieš imdamiesi čia šeimininkauti, žuvininkystės ūkial išspareigojo iš hektaro su gauti ne mažiau kaip po 25 kilogramus žuvų. Tokius nemažus ir stabilius laimiklius turėti galima tik talkant pažangias ūkininkavimo formas, individualius biologiškai pagrįstus kiekynei ežerų žvejybos planus. Deja, teigdencija nieko gero nežada. 1984 metais pagauta 18,9 kilogramo žuvų iš hektaro, 1985 metais — 14,8 kilogramo. O kokios žuvys tuos kilogramus sudaro? Po gana ilgo minėtų ežerų „kultūrinimo“ laimiklių pagrindu testuodaro vietinių, senbuvės žuvys. Vyrauja kuojos ir karšiai. Trečią vietą laimikuose užima aukslės. Per pastaruosius penkerius metus kultūrinė ežerų laimikuose karpiai tesudarė 3—5,1 proc., lydekos — 1,5 — 3 proc. Pastaraisiais metais karšiai, lydekos, sterklai, seliavos, ungu-

resnio amžiaus žuvų. Kai kuriuose ežeruose būdavo paguna po 100 kilogramų ir daugiau peledžių iš hektaro. Dabar jų kada ne kada pasitaiko Sartu, Dringio, Arino, Metelio, Usių, Dūksto ežeruose.

Vis mažiau paguna lydekkų — pastaraisiais metais kultūrinuose ežeruose tik maždaug po 15 000 kilogramų, o iš viso — apie 20 000 kilogramų. Tuo tarpu meške riotojai kasmet paguna 60 000 kilogramų lydekkų, bet jie jas ir veisia daug intensyviau.

Dabartinio ūkininkavimo kultūrinuose ežeruose metodus dar negalima vadinti kultūriniais. Žvejojama intensyviai, daugiau kaip pusėje šiu ežerų ploto nebūtina laikytis žvejybos taisyklė, kitaip tariant — augink ir žvejok! Deja, žuvų ištakliaus gausi-

LEGENDOS. SAKMĖS. PASAKOJIMAI

Meironiškių gudrybė

Seniau atsibastydavo į Meironiškio turtingų gospodorių sūnūs nuo Saldučiškio, Linkmenų. Tėvams gaila būdavo atiduoti savo gražuoles. Kas tinklus taisys, kas mėtas, lelijas gėlių darželyje laistys... Ne iš kelmo spirti Meironių žvejai žinojo būdą neprasytiems svečiams atbaidyti. Pelkėse prie Laumakėlių

ežerų laikydavo porą kaladinių avilių. I juos bitės prinešdavo tiršto gailių medaus, nuo kurių galva kaip girnapusė suskusi, pasiūtimas neišpasakytas ima. Pakviesdavo svetelius tokio medaus paragauti. O tie, gailių tvaiko pagauti, netrukus skrybėles, batus pametę, ant stogo pradėdavo laipioti. Kai išspagiriodavo, žvejai mandagiai pasakydavo: „Turtingi esate, bet prie kaimų apsiuokėte“. Ir dūliniavo berneilai ten, iš kur atvažiave buvo...

Malūnininko duktė

Ten, kur Tauragna įteka į Pakaso ežerą, stovi senas senas malūnas. Kadaisiame su dukra gyveno senas malūnininkas. Dukra buvusi graži ilgakasė lietuvalė. Vieną audringą naktį pas malūnininką pasibeldė paklydes pakelėvis. Tai buvo svetimšalis pirklys. Malūnininkas jį gražiai priėmė, apnakvindino. Pirklys gyveno savaitę, o paskui net neatsiveikinės dingo. Pasirodė,

RUGIADŽIO

MINĖJIMAI. SUKAKTYS. APDOVANOJIMAI

SVEIKINAME

Vygandą Bani, sulaukusį garbingo 50-ties metų jubiliejaus. Nuoširdžiai linkime ir ateityje niekad nepristigti kūrybinės galios ir jaunatviškos energijos.

Parko darbuotojai

465 metai giesmei apie stumbra

1523 metais renesanso kultūros propaguotojas Mikalojus Husovianas išleido lotyniškai parašytą „Giesme apie stumbra išvaldą, žiaurumą ir medžioklę“. Joje eilėmis kalbama apie gamtą, gyvulius ir žmones, praetis lyginama su dabartimi. Lietuviai miškų labiau už aukšta vertinę. Jų valdovai didieji kunigaikščiai išsakais sergėjė miško gėrybes. Medžioklė pramogoms netinka. Ji — jėgos, drąsos, atidumo ir ištvermės mokykla, ji — maistiekėja. Ietimi iš tolo nukauti stumbra nebuvuo leidžiamas, draustata ji slapta, kilpas pastačias, pagaut. Visada garbingai su juo jėga kovodavo vyrai. Bet tai buvę senais gerais Vytauto valdy-

mo laikais. Dabar kilmingieji medžioja, o paprastieji žmonės eina varovais. Vytautas M. Husovianui — nepralentumuo prototžmogus. Jis lavino jaunuolius medžioklės žaidimais, vertė iškeitė sunkumus, nora ir ramiu laikuku. Vytauto išsakytu, jie stumbra supančiodavę gyvą ir nesužeistą. Kario rankos buvo grūdinamos darbu. Viešpatavo tada taurus teisingumas, garbingiems vyrams Vytautas skyrė dovanas, didžiūnams — panieką už ištūžimą, žiūrėjo, kad negalėtų slėptis apgaulė. Poemos pabaigoje Mikalojus Husovianas reiškia savo paniekinančią pažiūrą į dabarties laikus.

Parengė Aringas GORODECKIS

sauginių teritorijų.

- Daugelyje užsienio šalių nacionaliniai parkai ar nacionalinių parkų tarnybos vadovauja visai saugomų teritorijų sistemių.

- Iš visų šalių daugiausia nacionalinių parkų yra Australijoje — 54 ir JAV — 41.

- Europoje pirmauja: Suomija — 22, Švedija — 19, Jugoslavija — 18.

- Pietų Amerikoje pirmauja: Venesuela — 26, Kolumbija — 25, Argentina — 17.

Parengė Janina ČEPONIENĖ

Lietuvos TSR nacionalinių parkų vyr. mokslių bendradarbe

Pakasas

Senesni žmonės pasakoja, kad po Pakaso ežeru esąs urvas, jungiantis priešingus krantus. Tuo urvu, esą, naudojosi lietuvių kariniomenė, nuo kryžiuočių gindama Ginučių, Stripedžių, Siliniškių kalvose išsišesčiusias gyventojės ir pilis. Nuo šio urvo, pasakasimo esą ir kilęs ežero vardas. Pakasas „prariejė“ daug prieš, bandžiusių pavergti mūsų kraštą.

Dažnai kalbama, daug rašoma apie griaunantį ūkinės veiklos poveikį gamtai. Norime supažindinti skaitytojus su konkretais ir stambiais gamtos degradavimo faktais. Nevalia Talpiname pirmąjį naujojo skyrelio straipsnį.

EKOLOGINĖS KATASTROFOS

Aralas—žūstanti jūra

Antras pagal dydį Azijos žemyno ežeras, vadinamas Aralo jūra, amžiaus buvo laikomas Virdurinės Azijos perlu. Gamta sukurė nuostabu kūrinį: vidury dykumų ir stepių didžiulį žemės išdubimą ji užliejo skaidriu ir tyru vandeniu. Jūros plotas (64 000 kv. m) beveik lygus Lietuvos plotui. Žemėlapiuose rodomi Aralo krantai neatitinka tikrovės — dabar išnykės trečdalis jo ploto. Žmonija dar nežinojo tokio atvejo: vienos žmonių kartos akys per ketvirtį amžiaus nuo žemės paviršiaus nyksta ežeras — jūra. Mokslininkai nustatė diagnozę: Aralas džiusta nuo druskų perteikliaus ir... troškulio. Kaltas žmogaus iškišimas į gamtos procesus. Beprotiškas gamtos puolimas, jos „sutramdymas“ ir pažabojimas“ sukelė ekologinę katastrofą. Didžiosios upės Amu-Darja ir Syr - Darja jau seniai nebeatmena jūrai vandens. Jūra atsitraukė nuo buvusio kranto per 80—100 km, jis nuseko 12 metrus. Buvęs dugnas aplink Aralą išdžiūvo, atsirado 2 mln. ha

nauju smėlynų. Didžiausia bėda — druska. Vanduo ežere garuoja, o druska pasilieka. Dabar jos koncentracija Arale siekia 25 g litre. Stepiai vėjai pakelia nuo žemės sūrų smėlį ir nuneša net 500 km nuo kranto. Apskaičiuota, kad kasmet iš Aralo pakrantės pakyla apie 75 mln t (!) druskos. Aralo dirvožemio su druska rasta net Arkties vandenyno salose. Atgrasiai atrodo iklimpę smėlynuose laival. Jų likę vieni griuvėsiai. Ištuštėjė kaimai ir prieplaukos. Esančios žuvies perdibrimo įmonės tebedirba, bet žuvį joms atveža iš Tartu, Rygos, Murmansko ir kitų uostų. Todėl pagal savikainą stauridėčia tampa garsių... eršketu. Aralo žuvų ūkis turi apie 20 mln. rublių nuostolio. O žuvies buvo gausybė. Pavyzdžiu, pilietinio kar metais, kai truko kuro, žuvimi kūrendavo garvežių krosnis. Antroji bėda — pesticidais užterštas geriamasis vanduo regione. Toki vandenė Karakalpakijos ATSR geria 1 mln. gyventojų, o Kzyl-Ordos srityje —

apie 0,6 mln. žmonių. Vietiniai gyventojai priversti palikti gamtas vietas.

Mokslininkai katastrofą numatė. Tačiau jie buvo bejėgiai prieš šukius: „Paversime dykumą žydičiais sodais!“, „Pažaboti ir nugalėti gamtą — mūsų uždavinys!“, „sigalėjusiais šeštajame dešimtmetyje. Užsimota buvo plačiai: Syr-Darjos ir Amu-Darjos vandenė išnaudoti Karakumų dykumai laistysti, auginti joje medvilnė ir sodus. Pasiteisino žymiausio dabar gyvenančio tarybinio ekologo, profesoriaus N. Reimerso žodžiai: „Kiek dykumų paversime žydičiais sodais, tiek žydičių sodų virs dykuma“. Mokslininkai sako, kad Aralo jūros išgelbėti negalima, nes tam reikia 12 kub. km vandens kasmet. Iš kur jo gauti? Prognozė tokia: jei Aralas nebus gelbėamas, jis išnyks iki 2010 metų. Aralas tapo neukišumo, nusikalstamo aplaidumo auka.

Parengė Bronius ŠABLEVIČIUS

MŪSŲ PAMINKLAI

Malūne naujaną regėjau...

Siaurystinėje Ginučių kaimo dalyje, kelio Ignalina — Ginučiai vakarinėje pusėje, atgręžtas į jį ilguoju rytinio fasadu, ant Sravės upės kairiojo kranto rymo unikalus medinis statinys — vandens malūnas.

Malūnų XIX amžiaus antroje pusėje pastatė Ginučių kaimo pasiturintis ūkininkas, Linkmenų dvaro savininkas Gimžauskas. Po jo mirties malūnas perėjo kaimo nuosavybėn ir buvo nuomojamas. Nuomininkų lėšomis medinis vandens ratas buvo pakėistas metaline turbina, pakeisti šiaurinės sienos rąstai. 1934 metais skiedrų stogas pakeistas skardiniu. Nuo 1939 metų malūnų eilės tvarka aptarnaudavo visi gyventojai, nuo 1945 — priklauso „Ginučių“ kolektyviui. Malūnininku tada dirbo Petras Rukas iš Ginučių.

Ilgus metus malūnas stovėjo nenaudojamas, visu apleistas. Tik 1985 metais Ignalinos turistinės bazės vadovai kartu su res-

publikine turizmo ir ekskursijų taryba, pasitelkę Trakų restauratorius, antrajai jaunystei prikélé XIX amžiaus liudytojai. Pasidarbuota gražiai, nors neišvengta ir vidaus išplanavimo pertvarkymų. Kadais malūnas buvo padalintas į tris zonas: gyvenamąją, ūkinę ir gamybinię. Virdurinėje dalyje buvo ūkinė zona su priemene ir kamara. Priemene buvo įrengta krautuvėlė, kamara jungėsi su gyvenama patalpa, dabar čia įrengti jaukūs kambariai turistų poilsiu. Pirmame aukšte gamybiniéje patalpoje yra išlikę vienės krumplia-račio mechanizmas, du bunkerai grūdams, du pikliai miltams supilti, dvejos girnos. Prie gamybiniéje patalpos šiaurėje yra dengtas priestatas turbinoms. Rytinis fasadas sutvirtintas vertikaliomis savaržomis, su dvejomis durimis. Pietuose šio fasado pusės langų viršutinės priekaltes puoštos drožiniai. Analogiški langai

ir galiniame pietiniame fasade. Kiemo fasadas su atvira terasa, dengta vienšlaičiu stogeliu. Stoge yra lenktų formų švieslangis. Siaurėje fasadas su aukštu akmens cokoliu, vakariné jo pusė pakeista: ištiklinta ir skaidoma mediniu karkasu. Malūno pamatai akmeniniai, sienos taštytū rastų, neapkalto, sutvirtintos vertikaliomis savaržomis, perdanga medinė, stogas pusvalminis, dengtas lentutėmis.

Malūnas yra įtrauktas į Lietuvos TSR kultūros paminklų sąrašą. Valstybės saugomas kaip istorijos paminklas, turintis techninių elementų. Keliamasis mechanizmas maišams kelti bei kiti įrengimai dabartiniu metu restauruojami, ir pagal projekta darbus numatomu užbaigt 1990 metais. Tada malūnas bus veikiantis.

Elena ANDRAŠIŪNIENĖ

Vyr. metodininkė rajono kultūros paminklų apsaugai

Pirmoji nacionalinio parko miškų pažintis su miškotvarkininkais įvyko bene 1874 metais. Tuo metu carinės Rusijos miškotvarkininkai pradėjo čia planinėti tvarkyti tasyk Vilniaus gubernijos Švenčionių girininkijai priklausiusias girias. 1896, 1899 metais, jau Labanoro girininkijai priskirtas girias taksuodamas išvaikščiojo garsusis mūsų miškininkystės tévas profesorius Povilas Matulionis. 1937 metais abipus demarkacinių linijos atėjo lietuvių ir lenkų miškotvarkininkai. Tarybiniais metais nacionalinio parko miškams parengtos keturių miškotvarkos: skubota, sunkiomis pokario sąlygomis 1949 metais, kruopštėse 1962 metais, jau įteisintame

nacionaliniame parke 1975 metų vasarą ir paskutinioji 1986 metais.

Ruošdamiesi naujojo miškotvarkos projekto aptarimui, praejusime „Nuo Ledakalnio“ numerėje Bronius Šablevičiaus straipsniu „Miškotvarka ir gamtos apsauga“ pradėjome diskusiją apie miškotvarką nacionaliniam parke. Kviečiame nacionalinio parko teritorijoje esančių girininkijų bei kitus Ignalinos miškų, Nacionalinio parko, Gamtos apsaugos komiteto darbuotojus taip pat išsakyti savo požiūri į buvusių miškotvarką ir naujosių projektą, pateikti konkrečių minčių jo pataisymui, pastabas minėtiems straipsniams. „Nuo Ledakalnio“ redaktoriai

Miškas miega...

Pradedame diskusiją

Pirmoji nacionalinio parko miškų pažintis su miškotvarkininkais įvyko bene 1874 metais.

Tuo metu carinės Rusijos miškotvarkininkai pradėjo čia planinėti tvarkyti tasyk Vilniaus gubernijos Švenčionių girininkijai priklausiusias girias. 1896, 1899 metais, jau Labanoro girininkijai priskirtas girias taksuodamas išvaikščiojo garsusis mūsų miškininkystės tévas profesorius Povilas Matulionis. 1937 metais abipus demarkacinių linijos atėjo lietuvių ir lenkų miškotvarkininkai. Tarybiniais metais nacionalinio parko miškams parengtos keturių miškotvarkos: skubota, sunkiomis pokario sąlygomis 1949 metais, kruopštėse 1962 metais, jau įteisintame

Mokslininkai—nacionaliniams parkui

Tiriomas ežerų nuosėdos

Pastaruoju metu kartkartėmis vis nuleidžiami nuosėdų gaudytuvai į Šakarvę, Dringio ir Pakaso ežerų gelmes. Tai Lietuvos TSR Mokslo Akademijos geografijos skyriaus ežerotyros ir pelkėtyros laboratoriujos specialistai atlieka šių natūralių vandens telkinii hidrocheminius ir hidrobiologinius tyrimus.

— Ežerai vis labiau teršiami, — sako šios laboratoriujos vadovas geografijos mokslo kandidatas Justinas Tamošaitis. — I mūsų ežerus dar patenka nemaža trašų, skiriamų laukams. I juos subėga teršalai iš miestelių ir gyvenviečių. Dar labiau van-

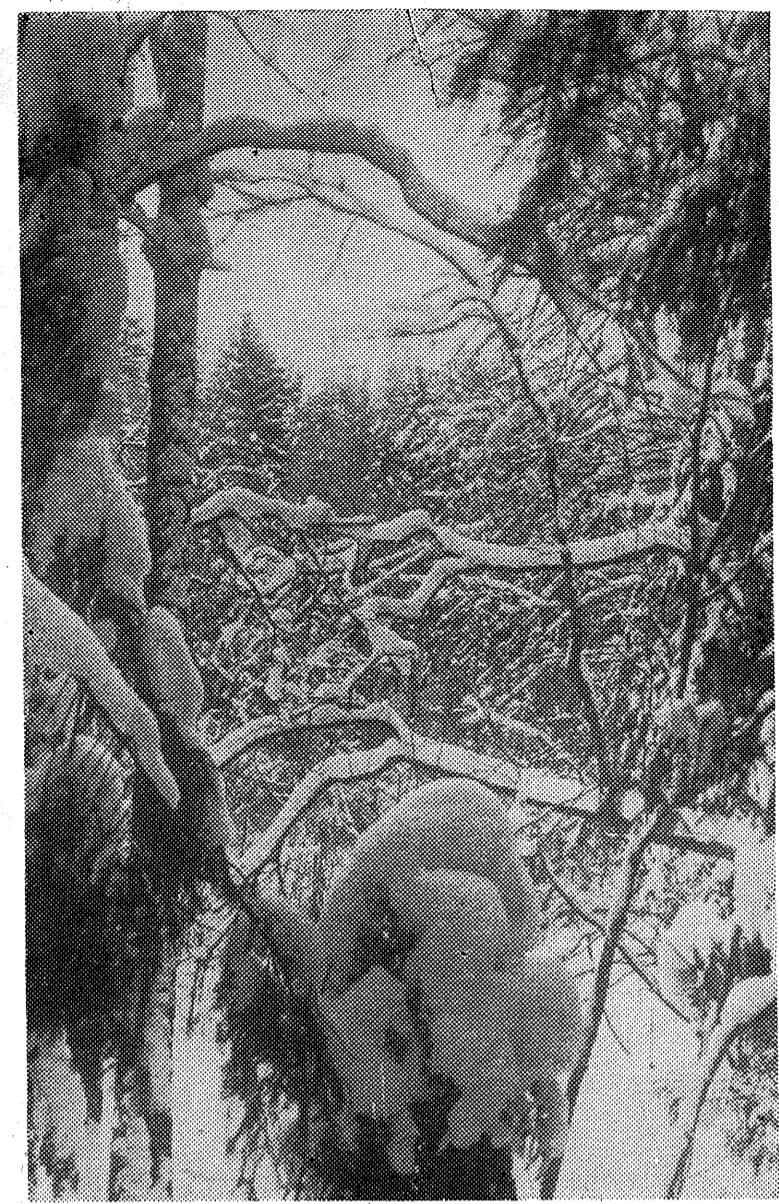
denis teršia paežerėse pastatyti gyvulininkystės fermos. Dėl to ežerai sparčiai užželia, dumblija, atsiranda bedeguoninės zonas. Visa tai skatina žuvis dusimą, vertinges žuvis palaiptiniui keičia menkavertės. Nuodugniai ištyrė ežerų nuosėdas įvairiais metų laikais, turėsime tikslų ežerų eurofizacijos vaizdą, galėsime nustatyti tikslas šio reiškinio priežastis. Tuomet pateiksime rekomendacijas ežerų naujotojams, kokių optimalių priemonių būtina imtis ežerams apsaugoti.

Antanas SALIETIS

234759, Ignalinos r., Palūšės p., Lietuvos TSR nacionalinio parko direkcija.

Redaktoriai: Aringas Gorodeckis ir Bronius Šablevičius. Tel: 45916, 45911.

Spaudai parengė A. Gorodeckis, Nuotraukos B. Šablevičiaus. Spausdino Utėnos spaustuvės Ignalinos filialas, 1988. Tiražas 100 egz. Užsak. Nr. 169.

Džansugas ČARKVIANIS

Seno malūnininko paskutinė naktis

Tešvies jums diena.

Palikit man žalzganą naktį,

Tegu ją žalsval

Užleja ménulis suspindęs.

Zalsva méneseina, nereikia žiburių degti,

Malūno lovy kaupinam nugrimzdo ir mintys.

Taip laikas prabėgs, kaip vakarui šitam prabėgus,

Siurenantys lapai skaičiuoja juodas sekundes.

Cia širdžiai ramu,

Jaučiu, kaip senka man jėgos,

Sulaukti dienos, deja, nebesu susigundęs.

Dar laiptus senus šlaip taip sutaisytis suspėjui,

Po to paskutinį malimą pilu be žado.

Zūriu — méneseinoj senatvė mano atėjo,

Prieina artyn ir sustabdo malūno rata.

Vertė Vytautas RUDOKAS